

SPRAWOZDANIE

PTK 1921

POLSKIE TOWARZYSTWO KRAJOZNAWCZE

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU 1921.

WARSZAWA

DRUKARNIA I INTROLIGATORNIA L. NOWAKA, WARECKA 12.

1922.

POLSKIE TOWARZYSTWO KRAJOZNAWCZE

WARSZAWA, KAROWA 31

wydaje jedyny polski miesięcznik krajoznawczy

„Z I E M I A”

Komitet Redakcyjny składa się z uczonych polskich. Wielkiej wartości artykuły i obfity materiał ilustracyjny sprawiają, że organ ten powinien być w każdym domu polskim i w każdej szkole polskiej.

Redaktor KAZIMIERZ KULWIEĆ.

Cena za egz. 350 Mk. Prenumerata z przesyłką rocznie 4480,
półrocznie 2240, kwartalnie 1120.

ODDZIAŁ KRAKOWSKI P. T. KRAJOZNAWCZEGO

wydaje miesięcznik dla młodzieży

„O R L I L O T”

uznany przez Zjazd Krajoznawczy za organ Towarzystwa.

Powstające coraz liczniej Koła Krajoznawcze młodzieży mają w Orliem Lotcie bogaty materiał wiadomości o kraju ojczystym, kreślony piórami wybitnych uczonych.

Cena pojedynczego numeru 60 Mk.

Przedpłata roczna . . . 500 .

Redaktor L. WĘGRZYNOWICZ.

Kraków, Grodzka 64.

I-2473 d/2

Uwagi ogólne.

Rok sprawozdawczy zaznaczył się w niektórych oddziałach żywą intensywnością pracy (Warszawa, Kraków, Łódź, Sandomierz, Piotrków, Włocławek), w innych zaś zupełnym jej zanikiem (Chełm, Siedlce, Czersk, Zagłębie). O pracy niektórych oddziałów nic powiedzieć nie można, pomimo bowiem wielokrotnych prośb o sprawozdania zupełne milczenie jest jedyną odpowiedzią (Kalisz, Częstochowa). Ogólnie daje się odczuwać brak ludzi, oraz uchylanie się od pracy obywatelskiej, co ujemnie wpływa na jej wyniki. Natomiast podkreślić należy zrozumienie idei Krajoznawczej przez Rząd i Samorządy: Towarzystwo otrzymało od Ministerstwa W. R. i O. P. zasiłki, bez których ani Ziemi wznosić, ani Orlego Lotu wydawać, ani Monografji Wisły prowadzić, ani Domu Wycieczkowego w Zakopanem odbudować nie mogłoby zupełnie. Za tę pomoc Towarzystwo gorące składa podziękowanie Wydziałowi Nauki i Wydziałowi Oświaty Pozaszkolnej wspomnianego Ministerstwa. Czynniki samorządowe zaznaczyły swą współpracę z Towarzystwem, bądź udzielając zapomóg na pewne cele, jak wystawy, muzea (Poznań, Kielce), lub też wyznaczając place pod budowę schronisk i domów Krajoznawczych, bądź budowę (Sandomierz, Puck, Kraków, Piotrków). W ten sposób majątek nieruchomy Towarzystwa, obok domu i parceli w Zakopanem, zwiększył się przez te darowizny Rad Miejskich, oraz przez przyznanie terenu nad jez. Wigierskiem.

Zjazd Miast uchwalił też zapomogę na odbudowę domu

wycieczkowego w Zakopanem, na co wpłynęło stamtąd 403,000 Mk. działalności wydawniczej zaszła ta zmiana, że Pamiętnik Fizjograficzny przekazaliśmy Warszawskiemu Towarzystwu Naukowemu.

Zjazd Krajoznawczy odbył się 5 czerwca przy udziale 22 delegatów z 13 oddziałów (Piotrków, Chocień, Rypin, Wilno, Włocławek, Warszawa, Sandomierz, Łódź, Radom, Częstochowa, Kraków, Nowogród Łomż. i Kielce). Zjazd uchwalił: 1) zajęcie się urządzeniem schronisk wycieczkowych w Warszawie, Częstochowie, Poznaniu, Lwowie, Wilnie, Łysogórach, Ojcowie, na wybrzeżu i nad Wigrami; 2) wznowienie Ziemi, 3) uznał Orli Lot za organ Towarzystwa, przeznaczony dla młodzieży szkolnej, 4) pozwolił wszystkim Oddziałom na podwyższenie składki, 5) uchwalił zamienienie dziesięciny na 25% odsetek od rocznych składek członków na potrzeby Rady Krajoznawczej, 6) zdecydował, aby te zarządy oddziałów, które nie wykazą działalności w ciągu 2 lat, zawieszać w czynnościach, 7) polecił Oddziałom organizowanie Kół Krajoznawczych młodzieży szkół średnich, 8) postanowił urządzać zjazd Krajoznawczy w Sandomierzu, przyczem ma być wmurowaną sumptem całego Towarzystwa tablica pamiątkowa ku czci X. Gabryela Rzączyńskiego S. J., 9) polecił opracowanie regulaminu domu wycieczkowego w Zakopanem i ustalił opłaty za noclegi na rok 1921. Wybrano na miejsce wylosowanych członków Rady ponownie pp. Kulwiecia, Czeraszkiwicza, Fulińskiego, Zborowskiego i Janowskiego, a nadto pp. Władysława Woydynę i prof. Włodz. Antoniewicza.

Rada Krajoznawcza odbyła dwa posiedzenia pełne i cztery posiedzenia prezydjum. Ze spraw, któremi się zajmowała, najważniejsze były: odbudowa schroniska w Zakopanem, zabiegi o grunt i dom na schronisko nad jeziorem Wigierskim, wznowienie wydawnictwa Ziemia, przekazanie pamiętnika Fizjograficznego Warszawskiemu Towarzystwu Naukowemu, urządzenie uroczystego obchodu 15-tolecia naszego Towarzystwa, przeprowadzenie zmian w Statucie Towarzystwa na żądanie Ministerstwa Spr. Wewnętrznych.

PIĘTNASTOLECIE TOWARZYSTWA

Ob. Ziemia Rok VII № 1 str. 2 — 8.

Dnia 7 grudnia 1921 r. w wielkiej sali Towarzystwa Hygienicznego, wypełnionej szczelnie przez Członków, Delegatów Oddziałów Prowincjonalnych, Przedstawicieli Instytucji i zaproszonych Gości odbyło się uroczyste posiedzenie z racji piętnastoletniej pracy Towarzystwa.

Aby nie tracić czasu na przemówienia, co groziłoby cofnięciem z porządku dziennego referatów, P. Prezes Kulwiec podziękował przybyłym przedstawicielom, zaznaczając, że obecnością swoją stwierdzają życzliwość dla Towarzystwa.

Po przemówieniu wstępnem p. Kulwiecia zabrał głos v.-Prezes p. Al. Janowski, podając sprawozdanie z działalności Towarzystwa w ciągu lat 15, poczem prof. uniw. Poznańskiego p. Stanisław Pawłowski wygłosił referat p. t. Nasze Wybrzeże, rzucając bardzo ciekawe i głębokie myśli na temat wybrzeża bałtyckiego.

Następnie prof. Mieczysław Limanowski roztoczył szeroko plany rozwoju prac krajoznawczych przez tworzenie „Gniazd”, któreby miały za zadanie z jednej strony badanie najbliższej okolicy, a z drugiej czuwanie nad jej zabytkami i niedopuszczenie do ich dewastacji.

Prezes T-wa Kresów Pomorskich, p. Fr. Bąkowski w przemówieniu swoim podniósł zasługi twórców Towarzystwa Krajoznawczego, życząc mu dalszego rozkwitu.

W ciągu 15-to lecia z górą 150,000 słuchaczy było na naszych odczytach, z górą 80,000 ludzi na wycieczkach, 16 muzeów prowincjonalnych powstało, powstały schroniska wycieczkowe w Warszawie, Krakowie, Kielcach, Sandomierzu, Zakopanem.

Szczegółowe wyniki pracy Towarzystwa w ciągu 15-to lecia pomieszczone są w zacytowanym wyżej numerze Ziemi.

Praca w Oddziałach.

Oddział Bydgoski liczy członków 144. Zebrań z odczytami urządzono 9 (Śląsk, Ojców, Puławy, Kazimierz n. W., Drogi wodne w Polsce, Bogactwa kopalniane, Stosunki etnograficzne, Pieniny, Ważniejsze gatunki ryb w Polsce, Ciekawsze zwierzęta krajowe). Wycieczek zorganizowano 7 (Toruń, Koronowo, Kruzwica, Chełmża, Kanały Bydgoskie i in.). Wpływy wyniosły 1484 Mk., wydatki 200 Mk. Prezesem był Prof. Dr. Stanisław Łabendziński.

Oddział Choczeński. Członków 70. Urządzono 8 pogadanek, które jednak nie cieszyły się powodzeniem. Wycieczek nie urządzano, natomiast przyjmowano jedną warszawską. Oddział posiada 3 sekcje: odczytową, wycieczkową i fotograficzną. Budżet we wpływach i wydatkach 9989 Mk. 50 fen. Prezesem jest p. W. Popławski.

Oddział Kielecki ukończył już 14 lat istnienia. Członków liczy 143. Odczytów urządzono 3 (O Morzu Polskim, O Górnym Śląsku, Polacy na Dalekim Wschodzie) dla 535 słuchaczy. Wycieczek zorganizowano 9: do Checin, Zelejowej, Baranowa, Szydłowca, na Łysicę i in. Przyjęto pierwszy Zjazd Geologów z Prof. Szajnochą. Dla wycieczek szkolnych zakupiono sienniki, które rozkłada się w szkole powszechnej. Sienników jest 20. Noclegów udzielono 160. Przy finansowej pomocy Rady Miejskiej wydano broszurę „Kielce”, pracę p. Marty Hubickiej. Muzeum, stale prowadzone przez p. Włoszka, zwiedziło 3289 osób. Urządzono w niem 15-to dniową wystawę Napoleońską, obejmującą 156 przed-

miotów. Zwiedziło wystawę 1044 osoby. Zarząd Oddziału ma nadzieję otrzymania kilku sal w pałacu pobiskupim na pomieszczenie zbiorów, oraz urządzenie zebrań, dotychczas bowiem brak sali utrudnia niezmiernie akcję odczytową. Budżet wyniósł w dochodach 161,113 Mk., w wydatkach 118,041 Mk. Prezesem jest p. Jerzy Remer.

Oddział Krakowski. Członków 480. Urządzał w zimie co tydzień odczyty popularne z frekwencją przeciętną 300 osób. Liczne wycieczki: przyrodnicze, etnograficzne, geograficzne i t. p. w bliższe i dalsze okolice Zachodniej Małopolski liczyły przeciętnie po 20—30 osób. Oddział wydał dwa przewodniki: W. Konczyńskiej „Mogiła Kościuszki” i A. Borawskiego „Przewodnik po Katedrze Krakowskiej”. Ze wszystkich oddziałów najżywiej w Krakowskim rozwija się praca krajoznawcza wśród młodzieży. Sekcja Kół Młodzieży wydaje miesięcznik „Orli Lot”, oraz „Bibliotekę Orlego lotu”. Wydano broszurę Dr. St. Niemcówny „Metodyka pracy w Kołach krajoznawczych młodzieży”. Urządzono też dla młodzieży kurs kartograficzny i kurs nauki o stylach. Młodzież odbyła 15 wycieczek krajoznawczych na Wyżynę Małopolską. Prezesem jest Prof. Uniw. Jagiel. Dr. Ludomir Sawicki.

Oddział Kujawski. Członków . . . Odczytów urządzono . . . (.) dla . . . uczestników. Wycieczek zorganizowano . . . (.) przy udziale . . . ucz. Oddział szerzył popularyzację krajoznawstwa w odczytach niedzielnych dla młodzieży szkolnej i dorosłych. Odczytów takich odbyło się . . . Przed świętami Bożego Narodzenia Oddział zorganizował wystawę prac zdobniczych choinkowych. Impreza udała się wybornie, tak pod względem moralnym, jako też i materialnym. Pierwsze odznaczenie przyznano szkole powszechnej № . . . z Włocławka. Muzeum powiększyło się o 8 okazów. Zwiedziło je 500 osób. Muzeum jest pod opieką p. M. Makowskiej. Budżet oddziału wyniósł Prezesem jest p. Antoni Byszewski.

Oddział Kurpiowski w Nowogrodzie Łomżyńskim. Członków 62; specjalne 32 wyprawy badawcze poszukiwały bursztynu, rudy darniowej, śladów osiedli przedhistorycznych. Znalaziono

4 nowe punkty osiedli, rogi i kości zwierząt, okrzeski i szczątki ceramiki, oraz ślady mieszkań nawodnych. Odbyło się 35 odczytów i pogadanek z 862 przezroczami w 7 miejscowościach okolicy przy udziale 1086 słuchaczy. Na 11 wycieczkach było 308 osób, a zwiedzono 25 miejscowości. W gromadzonym tu Muzeum Kurpiowskiem skatalogowano 579 okazów. Zbiór prezocy 88 sztuk, zbiór klisz fotograficznych 227. Na rzecz Muzeum p. Zofja Chętnikowa uczyniła zapis terenu wartości 200,000 mk., a Dyrekcja Odbudowy w Białymstoku przekazała na pomieszczenie Muzeum dom drewniany. Oddział zajął się budową pomnika ku pamięci bohatera kurpiowskiego Stacha Konwy. Prezesem jest p. Antoni Chętnik.

Oddział Lubelski. Czł. 110. Wycieczek odbyło się 20 po Lublinie i 1 na Pomorze (29 osób). Wycieczki po Lublinie zorganizowane były przeważnie dla młodzieży szkolnej, organizował je p. Iwanicki. Sekcja odczytowa (przew. Ks. Gostyński) działalności nie przejawiała. Uchwalone na zebraniu Komisje fotograficzna, biblioteczna, towarzyska pozostały tylko w sferze projektu. Prezesem jest p. Stefan Uziębło.

Oddział Lwowski powstał z dawnego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, które istniało od 1905 r. we Lwowie. Zorganizowano 12 odczytów, które wygłosili prof. Romer, Dąbrowski, Probulski, Fuliński, Urbański, Wacek, Porębski, Hammerska, Mozer i Anczyc. Wycieczek urządzono 13, pomiędzy innymi na Czarnohorę, Paraszkę, do Żółkwi, Bubniszcza, nad Bałtyk i inne. Starano się też rozwinąć pracę krajoznawczą na prowincji: powstało koło krajoznawcze w Tłumaczu, gdzie przystąpiono do gromadzenia Muzeum. Cenne okazy historyczne, etnograficzne i przyrodnicze znajdują tam pomieszczenie narazie w państwowym gimnazjum. Członków liczy oddział 308. Budżet w dochodach 28,604 mk., w wydatkach 19,504 mk. Prezesem jest p. Longin Dudryk.

Oddział Łódzki liczy 400 członków. Sekcja odczytowa urządziła 9 odczytów (G. Śląsk, Wybrzeże polskie, Nasza sieć wodna, Andrzejki i inne). Sekcja wycieczkowa zorganizowała 13 wycieczek dla 266 uczestników (Bydgoszcz, Chełmno, Białowieża, Zakopane i inne). Sekcja dochodów niestających urządziła 54 ze-

brania towarzyskie z udziałem 2143 uczestników. Otworzono przy oddziale Koło Krajoznawcze młodzieży ze szkół średnich, pracujące doskonale. Koło odbyło 27 zebrań, na których wygłoszono 16 referatów krajoznawczych. Pracują w Kole sekcje: przyrodnicza, która odbyła 10 posiedzeń z referatami, urządziła 6 wycieczek geologicznych i w celach biologicznych, ludoznawcza, fotograficzna i wycieczkowa. Dzięki tej pracy wśród młodzieży jedno tylko gimnazjum (Dyr. p. Czeraszkiwicz) prenumeruje 34 egzemplarze Orlego Lotu. Budżet wyniósł w dochodach 130,818 mk., w wydatkach 99,675 mk. Prezesem jest p. Dyrektor Jan Czeraszkiwicz.

Oddział Pińczowski powstał w sierpniu. Członków liczy 42; urządzono 4 odczyty, z czego dwa referowali delegaci Oddziału Sandomierskiego. Zawiązano klub towarzyski z sekcją teatralną, która urządziła 3 przedstawienia. Urządzono w Pińczowie i okolicy „Dzień Wiślicki“, celem zebrania funduszków na odbudowę zniszczonej przez wojnę kolegiaty wiślickiej. Zaczęto gromadzić materiały do monografji Pińczowa; rozpoczęto też poszukiwania archeologiczne, inwentaryzując cmentarzyska i kurhany. Klub towarzyski otworzył czytelnię i rozpoczął wydawanie dwutygodnika „Głos Pińczowski“. Wydano przy zapomocze Sejmiku broszurę Prezesa Oddziału p. Stef. Glinickiego „Państwo a obywatel“. Rzucono też myśl założenia Muzeum Pińczowskiego. Budżet 65,907 mk, w dochodach, a 20,144 w wydatkach.

Oddział Piotrkowski liczy członków 241. Odczytów urządzono 4 (G. Śląska, Dawny ratusz w Piotrkowie, Kował, klasztor Dominikanów Piotrkowskich). Wycieczek 2 (do Smardzewic i do Gorzkowic). Muzeum zwiedziło 420 osób, okazów przybyło 153, na odbudowę b. zamku królewskiego Ministerstwo W. R. i O. P. udzieliło zapomogi 100,000 mk., a Ministerstwo Rolnictwa 150 m³ drzewa budulcowego. Magistrat wydzierżawił Oddziałowi kamienicę przy zamku na schronisko. Budżet wykazuje w dochodach 127,418 mk., w wydatkach 21,240 mk. Wydatki na odbudowę zamku wyniosły 7,400 mk. Prezesem jest p. M. R. Witanowski.

Oddział Podhalański w Zakopanem całą pracę poświęcił odbudowie Domu Wycieczkowego, który spłonął w grudniu

1920 roku. W ciągu pierwszych miesięcy roku sprawozdawczego odbudowę posunięto tak daleko, że już od 1 czerwca wycieczki mogły się zatrzymywać, a w ciągu sezonu wakacyjnego zgórą 12,000 noclegów odbyło się w schronisku. Czerwony Krzyż Amerykański ofiarował do Domu Wycieczkowego 200 koców, a Związek Miast zapomogę w kwocie 403,000 mk. Pracami nad odbudową kierował p. Ksawery Prauss, niewyczerpaną wykazując energję i poświęcenie. Przewodniczącym Oddziału był p. Sędzimir.

Oddział Poznański liczy 400 członków. Zarząd Oddziału zorganizował 10 odczytów przy udziale 400—500 osób przeciętnie. Urządzono 15 wycieczek miejskich celem zapoznania ogółu z zabytkami Poznania, oraz 15 zamiejskich. W pierwszych brało udział od 50 — 150 osób przeciętnie, w drugich — od 30 do 40. Oddział zorganizował kursy dla kierowników wycieczek i przewodników po mieście, a obecnie zabiega, walcząc z trudnościami, o urządzenie gospody wycieczkowej, której brak bardzo paraliżuje ruch turystyczny do Poznania. Oddział Poznański żywo też interesuje się sprawą ułatwienia wycieczek na Wybrzeże i w tym celu pragnie zająć się urządzeniem schroniska nad morzem. Prezesem jest Dr. Smoluchowski.

Oddział Pucki powstał w listopadzie 1921 r. Członków liczy 80. Utworzono 3 sekcje: wycieczkową, muzealną i budowy schroniska. Pierwsza organizuje wycieczki Kaszubskie i ułatwia pobyt wycieczkom, przybywającym nad morze, druga zamierza utworzyć Muzeum morsko-przyrodnicze w Pucku, trzecia otrzymała od magistratu miasta plac pod budowę schroniska dla wycieczek. Zebrań odbyło się trzy z referatami: cele i zadania Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego (ks. kapel. Miegoń), Sprawozdanie z obchodu 15-tolecia Towarzystwa (p. inspektor Górny), Ziemia Rodzinna (v. prez. Al. Janowski). Budżet w dochodach 364,677 mk., w wydatkach 45,480 mk. Prezesem jest p. inspektor B. Górny.

Oddział Rypiński liczy 161 członków z miasta i okolicy. Pracę odczytową bardzo żywą prowadziło głównie nauczycielstwo miejskie, organizując odczyty nietylko w Rypinie, lecz i w Gołubiu, oraz we wsiach okolicznych. Ogółem zorganizowano 25 przy udziale 3530 osób. Założono bibliotekę, czytelnię i prze-

zroczarnię. Urządzono kilka wycieczek dla młodzieży w okolicy miasta, oraz jedną do Grudziądza. Oddział zainicjował składki na odbudowę Wawelu, zakupując za 60,000 mk. dwie cegielki: №№ 1361 i 1633. Zorganizowano Koła Krajoznawcze młodzieży przy gimnazjum męskim i żeńskim. Budżet wyniósł 66,019 mk. Prezesem jest p. A. Gniazdowska.

Oddział Radomski liczy 56 członków. Główną troską jego jest zgromadzenie i uporządkowanie rozproszonych przez wojnę zbiorów. Tymczasem gromadzi się je do gmachu starostwa, wobec braku własnego lokalu. Urządzono wycieczkę (19 osób) do Krakowa i Wieliczki. Odczyt odbył się jeden o Górnym Śląsku. Prezesem Oddziału jest p. Pinno.

Oddział Sandomierski. Członków 217. Utworzono liczne Komisje: Fizjograficzną, Odczytową, Wycieczkową, Fotograficzną, Towarzystwą, Miłośników Sandomierza, Popularyzacji Krajoznawstwa, Muzeum i Dochodów niestałych. Kom. Fizjograficzna (przew. St. Karpowicz) prowadziła badania fenologiczne, stację owadoznawczą, stację meteorologiczną, poszukiwania archeologiczne pod Zawichostem i w Górach Pieprzowych. Zajęto się wmurowaniem tablicy pamiątkowej ku czci ks. Gabryela Rzączyńskiego, S. J. Kom. Odczytowa (przew. Eug. Grzędzielski) zorganizowała 12 pogadanek dla 1734 słuchaczy. Kom. Wycieczkowa (przew. J. Pietraszewski) miała trudną pracę obsłużenia przybywających do Sandomierza wycieczek: ogółem bowiem z górą 6000 turystów przewinęło się tu w ciągu sezonu letniego. Niektóre wycieczki liczyły po 500 osób (z Tarnobrzega). Wycieczek oddział urządził 4 (Puławy 246 osób, Łysogóry i Zakopane) dla 264 uczestników. Kom. Fotograficzna (przew. J. Pietraszewski) ogłosiła w Orlim Locie konkurs dla młodzieży fotografującej, wezwanie zostało jednak bez rezultatu. Dla Kółka Krajoznawczego młodzieży urządzono kurs instruktorski. Zbiory fotograficzne liczą 276 egzempl., z czego 107 szt. przybyło w roku sprawozdawczym. Kom. Popularyzacji Krajoznawstwa (przew. Al. Patkowski, potem Dyr. E. Żuława i E. Grzędzielski) zawiązała dwa koła młodzieży: Koło im. Al. Janowskiego przy gimn. męskim i im. St. Witkiewicza przy seminarjum nauczycielskiem. Pierwsze sporządziło plan Sandomierza, zorganizowało wycieczki do Bo-

dzechowa, Ćmielowa, w Góry Pieprzowe i in., gromadziło zbiory przyrodnicze do gabinetu szkolnego i Muzeum. Przewodniczącym jest p. Piotr Podsiadły. Drugie Koło jest w stadium organizacji, a przewodniczącą jest p. Marja Sobolówna. Oba Koła prenumerują 20 egz. Orlego Lotu. Komisja dochodów niestałych (przew. Jan Bahr) urządziła wianki na Wiśle, 1 przedstawienie amatorskie i parę zebrań towarzyskich. Komisja Wydawnicza ukończyła druk pracy p. J. Samsonowicza „Dzieje geologiczne Ziemi Sandomierskiej”, a rozpoczęła druk broszury D-ra Maciejszy „Ks. Gabriel Rzączyński”, nadto wydano z fotografii J. Pietraszewskiego Album Sandomierza.

Biblioteka, którą prowadzi p. inż. Stan. Karpowicz, liczy obecnie 265 tomów. Muzeum Ziemi Sandomierskiej otworzono 5 maja 1921 r. przy udziale przedstawicieli Rady Krajoznawczej, Warsz. Tow. Naukowego, Kursu Archeolog. Przedh. Uniw. Warsz., Sejmiku powiatowego, Rady Miejskiej i nieomal wszystkich Instytucyj społecznych miasta. Delegat Rady Miejskiej na tem zebraniu zakomunikował, że Rada ofiarowała Oddziałowi plac pod budowę domu. Muzeum liczy 1384 przedmioty. Zwiedziło je 2983 osoby. Najwięcej okazów znajduje się z archeologii i entomologii. Zarząd obecnie z głównym inicjatorem i twórcą Muzeum p. St. Karpowiczem przystępuje do opracowania katalogu. Komisja budowy domu przejęła ofiarowany przez miasto plac pod budowę, lecz dalszej akcji poprowadzić nie zdołała. Plan zorganizowania Komisji z przedstawicieli instytucyj społecznych nie dał się zrealizować. Sekcja Miłośników Sandomierza (przew. Ks. Henryk Czernik) ma na celu roztoczenie opieki nad zabytkami Sandomierza. Jako pierwsze zadanie postawiła sobie uporządkowanie grobu Morsztynówny w kościele św. Józefa. Budżet wynosił 91,854 mk. Prezesem był Ks. Kanonik Andrzej Wyrzykowski.

Oddział Toruński liczy 75 członków czynnych i 1 popierającego. Stworzono 2 sekcje: odczytową i wycieczkową. Pierwsza zorganizowała odczyt Al. Janowskiego, druga urządziła wycieczkę do miejscowego Muzeum T-wa Naukowego. Oddział abonuje 9 egzemplarzy Ziemi. Zamierzone jest utworzenie Koła Młodzieży. Prezesem Oddziału jest Ks. Strogulski.

Oddział Wileński wznowił swe prace w końcu października 1921 r. Pomimo bardzo trudnych warunków politycznych, oddział zorganizował dwa cykle odczytów: jeden popularniejszy w Uczelni im. Tomasza Zana, drugi zaś — na poziomie powszechnych wykładów uniwersyteckich — w uniwersytecie im. Stefana Batorego. Pierwszy cykl poświęcony był przeważnie Tatom i Śląskowi, drugi zaś składał się z trzech odczytów: Niemen, prof. Br. Rydzewski, Kraków prof. J. Kłos i Tatarnictwo prof. J. Lande. Prezesem Oddziału jest prof. Kazimierz Sławiński.

Oddział Warszawski liczy 1800 członków. Zebrań członkowskich z referatami odbyło się 34 przy udziale 2560 osób (Tatry, Gdańsk, Śląsk Górny, Zagłębie Naftowe, Bory Tucholskie, Wawel, Malborg, Wigry, Białowieża, Wilno, Parki natury w Polsce, wrażenia ogrodnicze z Małopolski i w. n.). Cykl 10 odczytów p. t. „Nasi sąsiedzi” (Finlandja, Estonia, Łotwa, W. M. Gdańsk, Czechy, Węgry, Rumunja, Jugosławja, Ukraina i Białoruś) wypełnił całkowicie Salę Tow. Hygienicznego, w Sali zaś Muzeum Przemysłu i Rolnictwa wygłoszono 11 odczytów bezpłatnych dla wszystkich. Odczytów tych, popularyzujących wiadomości o ziemi i o dziejach narodu, wysłuchało 5,700 osób, przezroczy pokazano 398. Prowadził sekcję p. Józef Kołodziejczyk. Komisja Wydawnicza pod kierunkiem p. Stanisława Lewickiego, pomimo wielkich trudności wydawniczych, ukończyła druk 4 zeszytów Monografji Wisły (prof. St. Kutrzeba: Wisła w historii gospodarczej Polski, prof. J. Rozwadowski: Nazwy Wisły, prof. J. Kołodziejczyk: Krajobrazy roślinne nad Wisłą i prof. J. Domański: Fauna ornitologiczna dorzecza Wisły). Celem ułatwienia ruchu wycieczkowego Kom. wydała przewodniki Dr. M. Orłowicza: Krótki ilustrowany przewodnik po Warszawie, Przewodnik po Gdańsku, Oliwie i Sopotach i Przewodnik po cmentarzach warszawskich. Wobec zainteresowania się ogółu kwestją Śląską, wydano pracę prof. T. Dybczyńskiego „Górny Śląsk”; skrót tej pracy wydano w cyklu Pogadanki z przezroczeniami, który to cykl powiększył się o wspomnianą pogadankę „Górny Śląsk”, Dr. E. Nowickiego „Wycieczka do Lwowa”, oraz Stan. Lewickiego „Piłsudski i Legjony”. Wydano też serję pocztówek z Wilanowa.

Zbiór przezroczy powiększył się o 2000 szt., liczy więc obecnie 15,900 sztuk, z czego wypożyczono 26,090 przezroczy. Opracowano nowy katalog przezroczy działu krajoznawczego. Do biblioteki przybyło tomów 200; korzystało z biblioteki około 800 osób. Zbiory fotograficzne powiększyły się o 2000 egz., liczą więc obecnie 16,000 szt. klisz, odbitek i widoków. Sekcja chóru liczy 47 osób. Kierownictwo artystyczne objął prof. Ludwik Heintze.

Komisja wycieczkowa zorganizowała 51 wycieczek dla 1533 osób. Z dalszych wycieczek skierowano się do Krakowa, Tatr, Pienin, Pomorza, Białowieży, Sandomierza, Puław, Kazimierza i in. Bliskie wycieczki podmiejskie mniej interesowały uczestników, którzy przekładają dalsze. Wycieczki jednak do Wilna i Lwowa nie mogły przyjść do skutku z powodu zbyt wysokich cen za przejazd. Cofnięcie Towarzystwu ulg w przejazdach, ulg, które dawały nawet dawne rządy zaborcze, zahamowało znacznie ruch wycieczkowy. Zarząd kolejowy jest bardzo uprzejmy w ułatwieniach, jak rezerwowanie przedziałów, lub wagonów dla wycieczek, wobec czego Komisja Wycieczkowa pragnie złożyć podziękowanie Vice-Dyrektorowi W-łu Ruchu, p. S. Lesiewiczowi, oraz Inspektorowi p. Fr. Solnickiemu za ich życzliwe popieranie zamierzeń Komisji.

Koło Akademickie liczyło około 500 członków. Zarząd Koła zorganizował kurs instruktorski dla przewodników po Warszawie, oraz 3-tygodniowy kurs narciarski w Zakopanem. Urządzono 2 cykle odczytów publicznych: Piękno Tatr (wykł. 3) i Poznaj Warszawę (wykł. 8). Zebrań miesięcznych z referatami urządzono 4, walnych 2, towarzyskich 8. Prez. był p. E. Tuszewski.

Komisja wycieczkowa zorganizowała 28 wycieczek dla 534 osób, w czym 81% stanowiła młodzież akademicka. Budżet Koła Akademickiego wynosił 435,314 mk.

Obroty finansowe Oddziału Warszawskiego były dość znaczne, bowiem fundusze Oddziału nie są oddzielone od funduszy Rady, wszelkie więc np. zapomogi mieszczą się w tym budżecie. Ogólny obrót budżetowy wyniósł 7,996,349 mk. 45 fen.

Prezesem Oddziału jest p. Dr. Mieczysław Orłowicz. Sekretarzem p. Józef Kołodziejczyk, skarbnikiem p. P. Mystkowski. Dyrektorem biura jest p. Stanisław Lewicki.

Katalog wydawnictw od 1/V 1922 r.

	Mk.
<i>Baranowski.</i>	Warszawa za Stanisława Augusta 80
"	Marszałek Franciszek Bieliński 80
<i>Baruch M.</i>	Warszawa za Ksiąząt Mazowieckich 80
<i>Borawski A.</i>	Katedra Krakowska 200
<i>Dybczyński T.</i>	Śląsk Górny 150
<i>Frankowski E.</i>	Fotografja w ludoznawstwie 80
<i>Gąsiorowska M.</i>	Ministrowie Królestwa Kongresowego 40
<i>Hoffman K.</i>	Krzemieniec 80
<i>Jakimowicz R.</i>	Warszawa i jej okolice w czasach przedhistorycznych 80
<i>Janowski Al.</i>	Ostatnia Jagielonka 10
"	Przewodnik po Starem Mieście 80
<i>Konarski K.</i>	Warszawa w czasach Saskich 80
<i>Kosiński</i>	Król i kaznodzieja 40
<i>Łapczyński</i>	Odczyty Krajoznawcze 250
<i>Maliszewski E.</i>	Zachodnie dzielnice Polski Wyd. II. 100
"	Polacy i Polskość na Litwie i Rusi wyd. II. 120
<i>Małkowski</i>	Ptaki krajowe 120

Monografja Wisły:

<i>M. Matakiewicz</i>	Regulacja Wisły 350
<i>St. Kutrzeba</i>	Zeglarstwo Wiślane 100
"	Wisła w historii gospod. Polski 400
<i>J. Kołodziejczyk</i>	Krajobrazy roślinne 400
<i>J. Rozwadowski</i>	Nazwy Wisły 150
<i>J. Domániewski</i>	Fauna Grnitologiczna 100
	Metodyka wycieczek krajoznawczych 250
<i>Orłowiec M.</i>	Przewodnik po Warszawie 900
"	" " Gdańsku 300
"	" " po cmentarzach warszawskich 250
	Przewodnik po Częstochowie i okolicy 300
<i>Tymieniecki</i>	Pierwsi gospodarze Warszawy 80
<i>Wółtosowicz</i>	Litwa i Białoruś 300

Pamiętnik fizjograficzny

tom 22 do 25 po 500.— Mk. 2000

Pogadanki z przezroczar

<i>Janowski Al.</i>	Ziemia rodzinna	
"	Wycieczka w Tatry	
"	Z biegiem Wisły	
<i>Jakimowicz R.</i>	Życie ludzi przedhistorycznych	
<i>Czerwińska A.</i>	Za Piastów i Jagiellonów	
"	Świętość Polski	
"	Z czasów upadku i odrodzenia	
"	Walki o niepodległość	
<i>Janowski Al.</i>	Nasze bogactwa kopalne	
"	Wycieczka do Krakowa	
"	Stara Warszawa	80'
"	Nad brzegiem Bałtyku	80
<i>Nowicki F.</i>	Wycieczka do Lwowa	80
<i>Dybczyński T.</i>	Śląsk Górny	80
<i>Lewicki St.</i>	Józef Piłsudski	80
<i>Janowski Al.</i>	Polacy w Ameryce	100

Zeszyty monograficzne Ziemi

Krajobraz Polski 100

Roczniki Ziemi

z roku 1912 i 1913 po 2000
 " 1914 1500
 " 1920 600

Pocztówki z widokami Warszawy, Wilanowa, Raszyna, Zamków, Łysogór, Połagi i wiele innych.

W druku

Karasiewicz Przewodnik po borach tucholskich
Dybczyński T. " " Łysogórach
Trojanowski W. " " Katedrze Warszawskiej

Wydawnictwa Oddziałów:

Krakowskiego, Sandomierskiego i Pińczowskiego.

Niemcówna Metodyka pracy w kołach krajoznawczych
Hubicka Kielce szkic dziejowy
 Pamiętki Sandomierza — Przewodnik po Sandomierzu
Samsonowicz Dzieje geologiczne Ziemi Sandomierskiej
Macieja A. Ks. G. Rzączyński
Glinicki Państwo a obywatel.